[81 SLOKAS]

രഘുവംശം സർഗഃ 17 കാലിദാസകൃതം

അതിഥിം നാമ കാകുത്സ്ഥാത്പുത്രം പ്രാപ കുമുദ്വതീ .
പശ്ചിമാദ്യാമിനീയാമാത്പ്രസാദമിവ ചേതനാ.. 17-1..

സ പിതുഃ പിതൃമാന്വംശം മാതുശ്ചാനുപമദ്യുതിഃ .
അപുനാത്സവിതേവോഭൗ മാർഗാവുത്തരദക്ഷിണൗ.. 17-2..

തമാദൗ കുലവിദ്യാനാമർഥമർഥവിദാം വരഃ .
പശ്ചാത്പാർഥിവകന്യാനാം പാണിമഗ്രാഹയത്പിതാ.. 17-3..

ജാത്യസ്തേനാഭിജാതേന ശൂരഃ ശൗര്യവതാ കുശഃ .
അമന്യൈതകമാത്മാനമനേകം വശിനാ വശീ.. 17-4..

സ കുലോചിതമിന്ദ്രസ്യ സാഹായകമുപേയിവാൻ .
ജഘാന സമരേ ദൈത്യം ദുർജയം തേന ചാവധി.. 17-5..

തം സ്വസാ നാഗരാജസ്യ കുമുദസ്യ കുമുദ്വതീ .
അന്വഗാത്കുമുദാനന്ദം ശശാങ്കമിവ കൗമുദീ.. 17-6..

തയോർദിവസ്പതേരാസീദേകഃ സിംഹാസനാർധഭാക് .
ദ്വിതീയാപി സഖീ ശച്യാഃ പാരിജാതാംശഭാഗിനീ.. 17-7..

തദാത്മസംഭവം രാജ്യേ മന്ത്രിവൃദ്ധാഃ സമാദധുഃ .
സ്മരന്തഃ പശ്ചിമാമാജ്ഞാം ഭർതുഃ സംഗ്രാമയായിനഃ.. 17-8..

തേ തസ്യ കല്പയാമാസുരഭിഷേകായ ശില്പിഭിഃ .
വിമാനം നവമുദ്വേദി ചതുഃസ്തംഭപ്രതിഷ്ഠിതം.. 17-9..

തത്രൈനം ഹേമകുംഭേഷു സംഭൃതൈസ്തീർഥവാരിഭിഃ .
ഉപതസ്ഥുഃ പ്രകൃതയോ ഭദ്രപീഠോപവേശിതം.. 17-10..

നദദ്ഭിഃ സ്നിഗ്ധഗംഭീരം തൂര്യൈരാഹതപുഷ്കരൈഃ .
അന്വമീയത കല്യാണം തസ്യാവിച്ഛിന്നസന്തതി.. 17-11..

ദൂർവായവാങ്കുരപ്ലക്ഷത്വഗഭിന്നപുടോത്തരാൻ .
ജ്ഞാതിവൃദ്ധൈഃ പ്രയുക്താൻസ ഭേജേ നീരാജനാവിധീൻ.. 17-12..

പുരോഹിതപുരോഗാസ്തം ജിഷ്ണും ജൈത്രൈരഥർവഭിഃ .
ഉപചക്രമിരേ പൂർവമഭിഷേക്തും ദ്വിജാതയഃ.. 17-13..

തസ്യൗഘമഹതീ മൂർധ്നി നിപതന്തീ വ്യരോചത .
സശബ്ദമഭിഷേകശ്രീർഗംഗേവ ത്രിപുരദ്വിഷഃ.. 17-14..

സ്തൂയമാനഃ ക്ഷണേ തസ്മിന്നലക്ഷ്യത സ ബന്ദിഭിഃ .
പ്രവൃദ്ധ ഇവ പർജന്യഃ സാരംഗൈരഭിനന്ദിതഃ.. 17-15..

തസ്യ സന്മന്ത്രപൂതാഭിഃ സ്നാനമദ്ഭിഃ പ്രതീച്ഛതഃ .
വവൃധേ വൈദ്യുതശ്ചാഗ്നേർവൃഷ്ടിസേകാദിവ ദ്യുതിഃ.. 17-16..

സ താവദഭിഷേകാന്തേ സ്നാതകേഭ്യോ ദദൗ വസു .
യാവതൈഷാം സമാപ്യേരന്യജ്ഞാഃ പര്യാപ്തദക്ഷിണാഃ.. 17-17..

തേ പ്രീതമനസസ്തസ്മൈ യാമാശിഷമുദൈരയൻ .
സാ തസ്യ കർമനിർവൃത്തൈർദൂരം പശ്ചാത്കൃതാ ഫലൈഃ.. 17-18..

ബന്ധച്ഛേദം സ ബദ്ധാനാം വധാർഹാണാമവധ്യതാം .
ധുര്യാണാം ച ധുരോ മോക്ഷമദോഹം ചാദിശദ്ഗവാം.. 17-19..

ക്രീഡാപതത്രിണോഽപ്യസ്യ പഞ്ജരസ്ഥാഃ ശുകാദയഃ .
ലബ്ധമോക്ഷാസ്തദാദേശാദ്യഥേഷ്ടഗതയോഽഭവൻ.. 17-20..

തതഃ കക്ഷ്യാന്തരന്യസ്തം ഗജദന്താസനം ശുചി .
സൂത്തരച്ഛദമധ്യാസ്ത നേപഥ്യഗ്രഹണായ സഃ.. 17-21..

തം ധൂപാശ്യാനകേശാന്തം തോയനിർണിക്തപാണയഃ .
ആകല്പസാധനൈസ്തൈസ്തൈരുപസേദുഃ പ്രസാധകാഃ.. 17-22..

തേഽസ്യ മുക്താഗുണോന്നദ്ധം മൗലിമന്തർഗതസ്രജം .
പ്രത്യൂപുഃ പദ്മരാഗേണ പ്രഭാമണ്ഡലശോഭിനാ.. 17-23..

ചന്ദനേനാംഗരാഗം ച മൃഗനാഭിസുഗന്ധിനാ .
സമാപയ്യ തതശ്ചക്രുഃ പത്രം വിന്യസ്തരോചനം.. 17-24..

ആമുക്താഭരണഃ സ്രഗ്വീ ഹംസചിഹ്നദുകൂലവാൻ .
ആസീദതിശയപ്രേക്ഷ്യഃ സ രാജ്യശ്രീവധൂവരഃ.. 17-25..

നേപഥ്യദർശിനശ്ഛായാ തസ്യാദർശേ ഹിരണ്മയേ .
വിരരാജോദിതേ സൂര്യേ മരൗ കല്പതരോരിവ.. 17-26..

സ രാജകകുദവ്യഗ്രപാണിഭിഃ പാർശ്വവർതിഭിഃ .
യയാവുദീരിതാലോകഃ സുധർമാനവമാം സഭാം.. 17-27..

വിതാനസഹിതം തത്ര ഭേജേ പൈതൃകമാസനം .
ചൂഡാമണിഭിരുദ്ധൃഷ്ടം പാദപീഠം മഹീക്ഷിതാം.. 17-28..

ശുശുഭേ തേന ചാക്രാന്തം മംഗലായതനം മഹത് .
ശ്രീവത്സലക്ഷണം വക്ഷഃ കൗസ്തുഭേനേവ കൈശവം.. 17-29..

ബഭൗ ഭൂയഃ കുമാരത്വാദാധിരാജ്യമവാപ്യ സഃ .
രേഖാഭാവാദുപാരൂഢഃ സാമഗ്ര്യമിവ ചന്ദ്രമാഃ.. 17-30..

പ്രസന്നമുഖരാഗം തം സ്മിതപൂർവാഭിഭാഷിണം .
മൂർതിമന്തമമന്യന്ത വിശ്വാസമനുജീവിനഃ.. 17-31..

സ പുരം പുരഹൂതശ്രീഃ കല്പദ്രുമനിഭധ്വജാം .
ക്രമമാണശ്ചകാര ദ്യാം നാഗേനൈരാവതൗജസാ.. 17-32..

തസ്യൈകസ്യോച്ഛ്രിതം ഛത്രം മൂർധ്നി തേനാമലത്വിഷാ .
പൂർവരാജവിയോഗൗഷ്മ്യം കൃത്സ്നസ്യ ജഗതോ ഹൃതം.. 17-33..

ധൂമാദഗ്നേഃ ശിഖാഃ പശ്ചാദുദയാദംശവോ രവേഃ .

സോഽതീത്യ തേജസാം വൃത്തിം സമമേവോത്ഥിതോ ഗുണൈഃ.. 17-34..

തം പ്രീതിവിശദൈർനേത്രൈരന്വയുഃ പൗരയോഷിതഃ .
ശരത്പ്രസന്നൈർജ്യോതിർഭിർവിഭാവര്യ ഇവ ധ്രുവം.. 17-35..

അയോധ്യാദേവതാശ്ചൈനം പ്രശസ്തായതനാർചിതാഃ .
അനുദധ്യുരനുധ്യേയം സാംനിധ്യൈഃ പ്രതിമാഗതൈഃ.. 17-36..

യാവന്നാശ്യായതേ വേദിരഭിഷേകജലാപ്ലുതാ .
താവദേവാസ്യ വേലാന്തം പ്രതാപഃ പ്രാപ ദുഃസഹഃ.. 17-37..

വസിഷ്ഠസ്യ ഗുരോർമന്ത്രാഃ സായകാസ്തസ്യ ധന്വിനഃ .
കിം തത്സാധ്യം യദുഭയേ സാധയേയുർന സംഗതാഃ.. 17-38..

സ ധർമസ്ഥസഖഃ ശശ്വദർഥിപ്രത്യർഥിനാം സ്വയം .
ദദർശ സംശയച്ഛേദ്യാന്വ്യവഹാരാനതന്ദ്രിതഃ.. 17-39..

തതഃ പരമഭിവ്യക്തസൗമനസ്യനിവേദിതൈഃ .
യുയോജ പാകാഭിമുഖൈർഭൃത്യാന്വിജ്ഞാപനാഫലൈഃ.. 17-40..

പ്രജാസ്തദ്ഗുരുണാ നദ്യോ നഭസേവ വിവർധിതാഃ .
തസ്മിംസ്തു ഭൂയസീം വൃദ്ധിം നഭസ്യേ താ ഇവായയുഃ.. 17-41..

യദുവാച ന തന്മിഥ്യാ യദ്ദദൗ ന ജഹാര തത് .
സോഽഭൂദ്ഭഗ്നവ്രതഃ ശത്രൂനുദ്ധൃത്യ പ്രതിരോപയൻ.. 17-42..

വയോരൂപവിഭൂതീനാമേകൈകം മദകാരണം .
താനി തസ്മിൻസമസ്താനി ന തസ്യോത്സിഷിചേ മനഃ.. 17-43..

ഇത്ഥം ജനിതരാഗാസു പ്രകൃതിഷ്വനുവാസരം .
അക്ഷോഭ്യഃ സ നവോഽപ്യാസീദ്ദൃഢമൂല ഇവ ദ്രുമഃ.. 17-44..

അനിത്യാഃ ശത്രവോ ബാഹ്യാ വിപ്രകൃഷ്ടാശ്ച തേ യതഃ .
അതഃ സോഽഭ്യന്തരാന്നിത്യാഞ്ഷട്പൂർവമജയദ്രിപൂൻ.. 17-45..

പ്രസാദാഭിമുഖേ തസ്മിംശ്ചപലാപി സ്വഭാവതഃ .
നികഷേ ഹേമരേഖേവ ശ്രീരാസീദനപായിനീ.. 17-46..

കാതര്യം കേവലാ നീതിഃ ശൗര്യം ശ്വാപദചേഷ്ടിതം .
അതഃ സിദ്ധിം സമേതാഭ്യാമുഭാഭ്യാമന്വിയേഷ സഃ.. 17-47..

ന തസ്യ മണ്ഡലേ രാജ്ഞോ ന്യസ്തപ്രണിധിദീധിതേഃ .
അദൃഷ്ടമഭവത്കിഞ്ചിദ്വ്യഭ്രസ്യേവ വിവസ്വതഃ.. 17-48..

രാത്രിന്ദിവവിഭാഗേഷു യദാദിഷ്ടം മഹീക്ഷിതാം .
തത്സിഷേവേ നിയോഗേന സ വികല്പപരാങ്മുഖഃ.. 17-49..

മന്ത്രഃ പ്രതിദിനം തസ്യ ബഭൂവ സഹ മന്ത്രിഭിഃ .
സ ജാതു സേവ്യമാനോഽപി ഗുപ്തദ്വാരോ ന സൂച്യതേ.. 17-50..

പരേഷു സ്വേഷു ച ക്ഷിപ്തൈരവിജ്ഞാതപരസ്പരൈഃ .
സോഽപസർപൈർജജാഗാര യഥാകാലം സ്വപന്നപി.. 17-51..

ദുർഗാണി ദുർഗ്രഹാണ്യാസംസ്തസ്യ രോദ്ധുരപി ദ്വിഷാം .
ന ഹി സിംഹോ ഗജാസ്കന്ദീ ഭയാദ്ഗിരിഗുഹാശയഃ.. 17-52..

ഭവ്യമുഖ്യാഃ സമാരംഭാഃ പ്രത്യവേക്ഷ്യാനിരത്യയാഃ .
ഗർഭശലിസധർമാണസ്തസ്യ ഗൂഢം വിപേചിരേ.. 17-53..

അപഥേന പ്രവവൃതേ ന ജാതൂപചിതോഽപി സഃ .
വൃദ്ധൗ നദീമുഖേനൈവ പ്രസ്ഥാനം ലവണാംഭസഃ.. 17-54..

കാമം പ്രകൃതിവൈരാഗ്യം സദ്യഃ ശമയിതും ക്ഷമഃ .
യസ്യ കാര്യഃ പ്രതീകാരഃ സ തന്നൈവോദപാദയത്.. 17-55..

ശക്യേഷ്വേവാഭവദ്യാത്രാ തസ്യ ശക്തിമതഃ സതഃ .
സമീരണസഹായോഽപി നാംഭഃപ്രാർഥീ ദവാനലഃ.. 17-56..

ന ധർമമർഥകാമാഭ്യാം ബബാധേ ന ച തേന തൗ .
നാർഥം കാമേന കാമം വ സോഽർഥേന സദൃശസ്ത്രിഷു.. 17-57..

ഹീനാന്യനുപകർതൄണി പ്രവൃദ്ധാനി വികുർവതേ .
തേന മധ്യമശക്തീനി മിത്രാണി സ്ഥാപിതാന്യതഃ.. 17-58..

പരാത്മനോഃ പരിച്ഛിദ്യ ശക്ത്യാദീനാം ബലാബലം .
യയാവേഭിർബലിഷ്ഠശ്ചേത്പരസ്മാദാസ്ത സോഽന്യഥാ.. 17-59..

കോശേനാശ്രയണീയത്വമിതി തസ്യാർഥസംഗ്രഹഃ .
അംബുഗർഭോ ഹി ജീമൂതശ്ചാതകൈരഭിനന്ദ്യതേ.. 17-60..

പരകർമാപഹഃ സോഽഭൂദുദ്യുതഃ സ്വേഷു കർമസു .
ആവൃണോദാത്മനോ രന്ധ്രം രന്ധ്രേഷു പ്രഹരന്രിപൂൻ.. 17-61..

പിത്രാ സംവർധിതോ നിത്യം കൃതാസ്ത്രഃ സാമ്പരായികഃ .
തസ്യ ദണ്ഡവതോ ദണ്ഡഃ സ്വദേഹാന്ന വ്യശിഷ്യത.. 17-62..

സർപസ്യേവ ശിരോരത്നം നാസ്യ ശക്തിത്രയം പരഃ .
സ ചകർഷ പരസ്മാത്തദയസ്കാന്ത ഇവായസം.. 17-63..

വാപീഷ്വിവ സ്രവന്തീഷു വനേഷൂപവനേഷ്വിവ .
സാർഥാഃ സ്വൈരം സ്വകീയേഷു ചേരുർവേശ്മസ്വിവാദ്രിഷു.. 17-64..

തപോ രക്ഷൻസ വിഘ്നേഭ്യസ്തസ്കരേഭ്യശ്ച സമ്പദഃ .
യഥാസ്വമാശ്രമൈശ്ചക്രേ വർണൈരപി ഷഡംശഭാക്.. 17-65..

ഖനിഭിഃ സുഷുവേ രത്നം ക്ഷേത്രൈഃ സസ്യം വനൈർഗജാൻ .
ദിദേശ വേതനം തസ്മൈ രക്ഷാസദൃശമേവ ഭൂഃ.. 17-66..

സ ഗുണാനാം ബലാനാം ച ഷണ്ണാം ഷണ്മുഖവിക്രമഃ .
ബഭൂവ വിനിയോഗജ്ഞഃ സാധനീയേഷു വസ്തുഷു.. 17-67..

ഇതി ക്രമാത്പ്രയുഞ്ജാനോ രാജനീതിം ചതുർവിധാം .
ആ തീർഥാദപ്രതീഘാതം സ തസ്യാഃ ഫലമാനശേ.. 17-68..

കൂടയുദ്ധവിധിജ്ഞേഽപി തസ്മിൻസന്മാർഗയോധിനി .
ഭേജേഽഭിസാരികാവൃത്തിം ജയശ്രീർവീരഗാമിനീ.. 17-69..

പ്രായഃ പ്രതാപഭഗ്നത്വാദരീണാം തസ്യ ദുർലഭഃ .
രണോ ഗന്ധദ്വിപസ്യേവ ഗന്ധഭിന്നാന്യദന്തിനഃ.. 17-70..

പ്രവൃദ്ധൗ ഹ്രീയതേ ചന്ദ്രഃ സമുദ്രോഽപി തഥാവിധഃ .
സ തു തത്സമവൃദ്ധിശ്ച ന ചാഭൂത്താവിവ ക്ഷയീ.. 17-71..

സന്തസ്തസ്യാഭിഗമനാദത്യർഥം മഹതഃ കൃശാഃ .
ഉദധേരിവ ജീമൂതാഃ പ്രാപുർദാതൃത്വമർഥിനഃ.. 17-72..

സ്തൂയമാനഃ സ ജിഹ്രായ സ്തുത്യമേവ സമാചരൻ .
തഥാപി വവൃധേ തസ്യ തത്കാരിദ്വേഷിണോ യശഃ.. 17-73..

ദുരിതം ദർശനേന ഘ്നംസ്തത്ത്വാർഥേന നുദംസ്തമഃ .
പ്രജാഃ സ്വതന്ത്രയാഞ്ചക്രേ ശശ്വത്സൂര്യ ഇവോദിതഃ.. 17-74..

ഇന്ദോരഗതയഃ പദ്മേ സൂര്യസ്യ കുമുദേഽംശവഃ .
ഗുണാസ്തസ്യ വിപക്ഷേഽപി ഗുണിനോ ലേഭിരേഽന്തരം.. 17-75..

പരാഭിസന്ധാനപരം യദ്യപ്യസ്യ വിചേഷ്ടിതം .
ജിഗീഷോരശ്വമേധായ ധർമ്യമേവ ബഭൂവ തത്.. 17-76..

ഏവമുദ്യൻപ്രഭാവേണ ശാസ്ത്രനിർദിഷ്ടവർത്മനാ .
വൃഷേവ ദേവോ ദേവാനാം രാജ്ഞാം രാജാ ബഭൂവ സഃ.. 17-77..

പഞ്ചമം ലോകപാലാനാം തമൂചുഃ സാമ്യയോഗതഃ .
ഭൂതാനാം മഹതാം ഷഷ്ഠമഷ്ടമം കുലഭൂഭൃതാം.. 17-78..

ദൂരാപവർജിതച്ഛത്രൈസ്തസ്യാജ്ഞാം ശാസനാർപിതാം .
ദധുഃ ശിരോഭിർഭൂപാലാ ദേവാഃ പൗരന്ദരീമിവ.. 17-79..

ഋത്വിജഃ സ തഥാനർച ദക്ഷിണാഭിർമഹാക്രതൗ .
യഥാ സാധാരണീഭൂതം നാമാസ്യ ധനദസ്യ ച.. 17-80..

ഇന്ദ്രാദ്വൃഷ്ടിർനിയമിതഗദോദ്രേകവൃത്തിര്യമോഽഭൂ-
ദ്യാദോനാഥഃ ശിവജലപഥഃ കർമണേ നൗചരാണാം .
പൂർവാപേക്ഷീ തദനു വിദധേ കോഷവൃദ്ധിം കുബേര-
സ്തസ്മിന്ദണ്ഡോപനതചരിതം ഭേജിരേ ലോകപാലാഃ.. 17-81..

ഇതി ശ്രീരഘുവംശേ മഹാകാവ്യേ കവിശ്രീകാലിദാസ-
കൃതാവതിഥിവർണനം നാമ സപ്തദശഃ സർഗഃ ..

ஓம். P.R. IYER 11.11.2024

Encoded and proofread by
Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com

% Text title : raghuvansha17
% File name : raghuvansha17.itx
% itxtitle : raghuva.nsham sargaH 17 (kAlidAsakRitam)
% engtitle : Raghuvansha 17 by Kalidas
% Category : major_works, kAlidAsa
% Location : doc_z_misc_major_works
% Sublocation : major_works
% Texttype : pramukha
% Author : kalidasa
% Language : Sanskrit
% Subject : philosophy/hinduism/religion
% Transliterated by : Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com
% Proofread by : Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com
% Latest update : November 11, 2005
% Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om
% Site access : https://sanskritdocuments.org